

—इवा—

श्रीमानन्द दास ।

A-89/18

—ইণা—

লিখক ও প্রকাশক—

শ্রীসদানন্দ দাস

বরপেটা ।

—প্রথম ভাঙবণ—

মূল্য ১০

— ১০৬ —

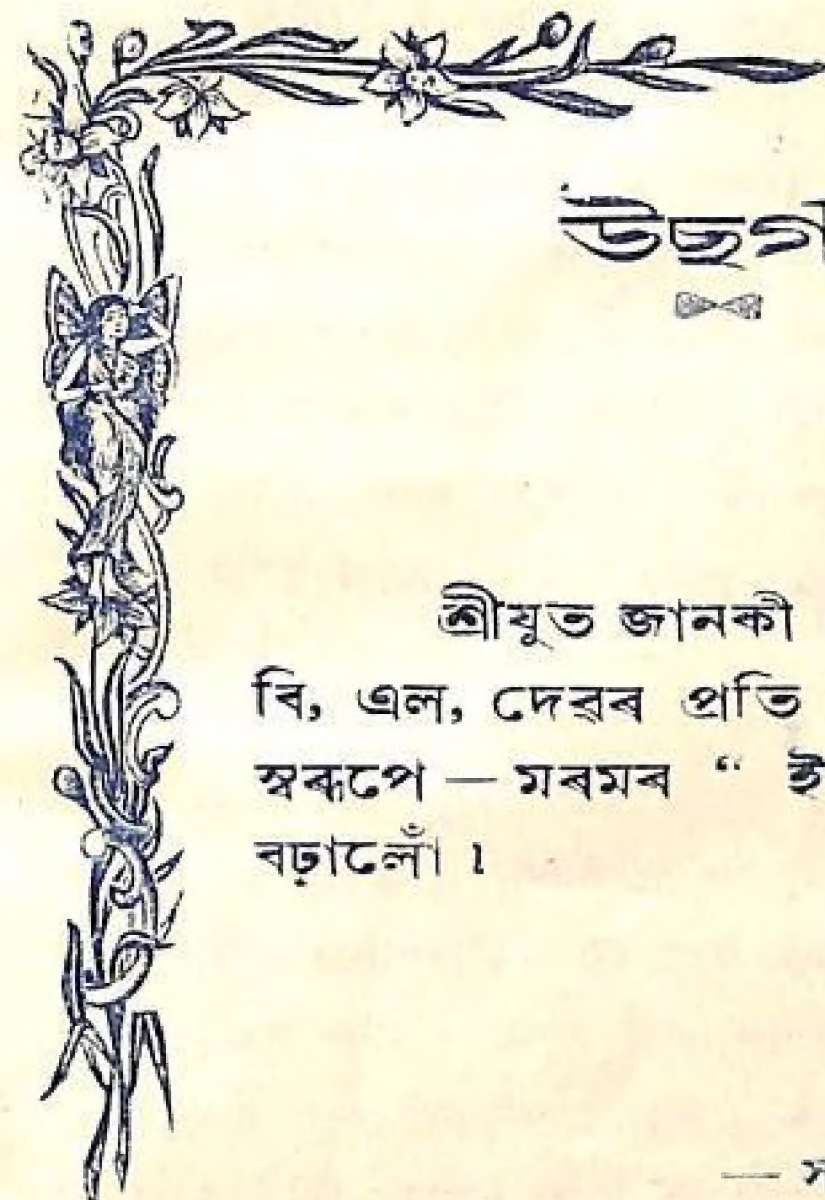
শ্রী সত্যেন্দ্রনাথ
২০/১২/৩৫
— সত্যেন্দ্র —

সত্যেন্দ্রনাথ ঠাকুর

সত্যেন্দ্রনাথ ঠাকুর

সত্যেন্দ্রনাথ

সত্যেন্দ্রনাথ ঠাকুর

উভয়

শ্রীযুত জানকী মোহন শর্ম্মা
বি, এল, দেবর প্রতি শ্রদ্ধাৰ চিন
স্বৰূপে — মৰমৰ “ ইণা ”ক আগ
বঢ়ালে।

— সত্যেন্দ্র —

পাতনি ।

“ইণা”ৰ কবি শ্ৰীযুত সদানন্দ দাসক অসমীয়া বাইজৰ
সমাজত আজি চিনাকি কৰি দিব নানাগিলেও ইয়াকৈ কওঁ যে শ্ৰীযুত
দাসে বহুত দিন আগৰ পৰাই সাহিত্য চৰ্ছাত একানপতিয়া ভাবে লাগি
আছে । “আব্রাহন”, “জয়ন্তী”, “বাঁহী” আৰু “সুৰভী”ৰ
পাঠক পাঠিকা মাত্ৰেই তেওঁৰ নাম নজনা নহয় । তেওঁ গল্প, কবিতা,
প্ৰবন্ধ আৰু উপন্যাস আদি সকলোতে নিজৰ প্ৰতিভাৰ পৰিচয় দি
আহিছে, প্ৰবন্ধ বিলাক বিশেষকৈ সুধি সমাজত প্ৰশংসিত । দাসৰ
“দৈন্যতাৰ দান” উপন্যাস খনিয়ে পঢ়ুৱৈ সমাজত এটি ন ভাবৰ
সহাঁৰি দি গৈছে ।

ইণা কবিতাটি পাচ খণ্ডত বিভক্ত । কবিতাটিয়ে কবিৰ জীৱনৰ
এটি বিবহ-বিচ্ছেদৰ ছবি আমাৰ চকুৰ আগত দাঙি ধৰে । কবি
এতিয়াও অবিবাহিত, ইণাৰ নিচিনা যদি কোনোবা “ষোড়শী যুৱতী ইণা
ৰবতৰ পৰী—তিলোত্তমা”ৰ প্ৰেমত তেওঁ মুগ্ধ হৈছিল তেনেহলে সেইটো
তেওঁ নিজেহে জানে । আমি নিজে কবিৰ বন্ধু আৰু সঙ্গী হলেও
সেই বিষয়ে একো আভাস নাপাওঁ । হয়তো Wordsworth ৰ
Lucy ৰ নিচিনা আমাৰ কবিৰ ইণাও পাঠক পাঠিকা সকলৰ এটি
প্ৰহেলিকা হৈ থাকিব ।

প্ৰথম খণ্ডত কবিয়ে পকা ধাননি পথাৰত ধান কাটি থাকোতে
কেতকী চৰাইৰ আবেগৰ তানত যি এটি সন্ধানৰ সুৰ শুনিছে সেই
সুৰৰ প্ৰভাৱতেই কবিয়ে প্ৰাণত কাক যেন পাবলৈ এটি আকুলতা
জাগি উঠিছে ।

কেতেকী চবাই হালি
শুইনে শুইনে উৰি
কাৰ যেন সন্ধানত
এৰি দিয়ে আবেগৰ তান;

হিয়াৰ চুকত মোৰ
কাক যেন পাবলৈ

আকুলতা জাগে পলে পলে
চেনেহতে পমি যায় প্রাণ ।

কবিয়ে প্ৰিয়তমাক চিনি নাপায়, তথাপিও তেওঁ প্ৰাণে প্ৰাণে
উপলব্ধি কৰিছে ।

নাজানো নিচিনো মই
কোন সেই জনী প্ৰিয়া

— মানসত আহে আৰু বার,

কিন্তু কবিৰ পৰা প্ৰিয়তমা দূৰত নহয়; ধননিৰ প্ৰান্তৰৰ দৃশ্য চাই
থাকোতেই প্ৰিয়তমাই কপ লৈ কবিৰ সমুখত মুছ হাঁহি মাৰি থিয়
হ'ল আৰু কবি মুগ্ধ হৈ ব লাগি চাই থাকিল । তেওঁ দেখিলে সেই
জনী ইণা, ধান কাটি কাটি তাইৰ ভাগৰ লাগিছে, গাল বগা আৰু
ঘামৰ টোপা ভূগালেদি বৈ পৰিছে । —

ভূখনি গোলাপী গাল
ভাগৰত বগা চিঙা পৰে;

ঘামৰ টোপাল বোৰ —
ভূগালেদি বই বই বাবে ।

কবিয়ে “ষোড়শী যুবতী ইণা”ক দেখিছিল যদিও আজিৰ দৃষ্টিত
কবি মুগ্ধ ।

দেখিছিলো আৰু কত দিন
দেখি কিন্তু মুগ্ধ হোৱা নাই,
আজি কিন্তু পলকতে
চকু যুৰি মুগ্ধ হ'ল মোৰ
ইণাবেই কপ-কণ চাই ।

নাহে নাহে “বাঙালী” “চপলা চঞ্চলা” প্ৰিয়তমাই হাঁহি হাঁহি
কবিৰ কাষ চাপিল । তেওঁ মুগ্ধ দৃষ্টিৰে চাই ব'ল, সপোনৰ চৰি দিঠকত
পাই প্ৰিয়তমাৰ লগত কবিৰ ভাব একোট হৈ পৰিল আৰু তেওঁ নিজৰ
জীৱনৰ বেদনাৰ ইতিহাসেৰে প্ৰিয়তমাৰ মন আকৰ্ষণ কৰিলে ।

ভূখেৰে জীৱন ভৰা
ভূখতেই কাটি গ'ল দিন,
যায় দিন বাঢ়ি আহে ভূখ,
ভূৰ্ভগীয়া জীৱনত

কঢ়িয়ালো যাতনাৰ বোজা
মানসত আঁকি লৈ

ভবিষ্যৰ সুখ ।

এই মিলন-অভিসাৰতো কবিয়ে সমাজক পাহৰিব পৰা নাই ।
তেওঁৰ ভয় হ'ল যদি সমাজৰ কোনোবাই দেখিলে তেওঁৰ এই মিলনত
ব্যাঘাট ঘটে !

কেতেকীৰ গীতৰ লহৰী লৈ অহা মুছল সমীৰে ইণাৰ বুকু পৰাশি
গ'ল, ইণা আৰু শুৱনী হৈ পৰিল, প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য আৰু ইণাৰ সৌন্দৰ্যৰ
ব্যৱধান নাইকিয়া হৈ গ'ল । ইণা আৰু কবি মিলি এক দেহ আৰু
এক আত্মা হৈ পৰিল । —

নেমাতে ইণাই একো,

এবিদিবে নিজকেই ;

অসংযত হৈ দেহি

ঢলি পৰে মোৰেই বুকুত,

নীলাকৈ চকুখুৰি

নিমিলিত কৰিলে

গুণ্ঠ ছটি সানি দিয়ে

মোৰেই গুণ্ঠত ।

প্ৰিয়তমাৰ মিলনত কবিয়ে সৃষ্টিত এটি পূৰ্ণতাৰ উপলব্ধি কৰিলে ।

ছথনি পৰাণ ভবে

ছটি দেহ এটি হয়

পূৰ্ণ কৰি সৃষ্টিৰ জীৱন ।

দ্বিতীয় খণ্ডত কবিয়ে সমগ্ৰ বিশ্বত ইণাৰ চবিকেই দেখা পাইছে ।

ইণাৰ ভাবেৰে বন্ধা

মৰমৰ বীণ খনি

চাৰি কালে ইণাৰেই চৰি ।

এই মিলনত কবিয়ে জীৱনৰ কথাও পাহৰি যায় আৰু প্ৰেমৰ অনুরাগে তেওঁৰ “হৃদয়ৰ যত ছথ ব্যথা” মচি লৈ যায় । ইণাৰ প্ৰণয়ী হৈ তেওঁ কিন্তু অনন্ত স্মৃতিৰ স্মৃতি আৰু দৃষ্টিৰ শেষ সীমালৈ ইণাৰ সৌন্দৰ্য্যকেই বিৰাজ কৰা দেখে । কবি প্ৰেমত মুগ্ধ আৰু সেয়েই তেওঁ বহিঃপ্ৰপঞ্চকেই প্ৰিয়তমা বুলি ভুল কৰিছে ।—

চকু খুৰিয়েও মোৰ

মাজে মাজেভূ ল কৰে—

আনকেই ভাবে ইণা বুলি,

অকল কবিয়েই নহয়, সমগ্ৰ মানৱেই ইণাৰ ৰূপত চমকিত ।

প্ৰতি খোজে খোজে ফুটে

উৰুশীৰ নৃত্য ভঙ্গী,

ইণা মোৰ ৰূপৰ পোহাৰী ।

* * *

সিপাৰৰ নাৰবীয়াই

চাই যায় মুগ্ধ হৈ

নিপোটল ইণাৰ মুখনি ।

প্ৰেমৰ মাজলৈ ভেম আহে, কিন্তু ভেম ক্ষন্তেকীয়া প্ৰেমৰ আগত নিমিত্তে কেনিবা উটি যায় । ছয়োৰো মনৰ মাজত আনন্দৰ ঢৌ খেলে, সেই আনন্দতেই তেওঁৰ প্ৰিয়তমাই অশৰীৰী হৈ প্ৰকৃতিৰ লগত মিলি যাব খোজে ।

এপাহি ছপাহি ফুল

নেঘেৰি খোপাত আঁৰি

মাজে তাই বনৰ কুৰবী,

ধবলীৰ বান্ধ চিঙি

আবেলিৰ মলয়াত

ঢৌ খেলি যাব খোজে উৰি ।

ইণাৰ প্ৰেমত কবিৰ জীৱন সফল হ'ল আৰু তেওঁৰ জীৱনৰ যি বাগতা আছিল তাক তেওঁ দলিয়াই পেলালে ।

আজি মোৰ ফুল তোলা

ইয়াতে সফল হ'ল

ব্যৰ্থতাক দিছো দলিয়াই ।

এই প্রেমৰ মাজত কবিয়ে সমাজৰ অন্তৰ্ভুক্তি প্ৰতি ঘোৰ বিতৰ্ক
দেখুৱাই তেওঁৰ সৌন্দৰ্য্যৰ বাণীক কৈছে।—

সবলৰ হাতে গঢ়া

সমাজ নীতিয়ে প্ৰিয়া

দূৰ্বলৰ হাড় ছাল ধায়।

নালাগে মানিব প্ৰিয়া

জগতৰ আন কাকো

মানি যোৱা প্ৰীতি প্ৰণয়ক।

প্ৰিয়তমাৰ অবিহনে কবিৰ জীৱন গুৰি বঠা হীন নাৱৰ দৰে
আছিল, কিন্তু যেতিয়া তেওঁ প্ৰিয়তমাক লগ পালে তেতিয়াই তেওঁৰ
“সচিত্তত সপোন পুৱাল” “দুখৰ লোভক” মচ গল, জগতৰ দি স্বাৰ্থপৰতা
দেখি তেওঁৰ বেদনা উপজিছিল সেই বেদনা পাহৰি তেওঁ প্ৰিয়তমাৰ
প্ৰেমৰ নাজেদি এক বিৰাট পুৰুষৰ উপলক্ষি কৰিলে।

বননিৰ নিজানিত

ইণা, মই—ভটি প্ৰাণী—

প্ৰাণে প্ৰাণে দবদ জনাওঁ,

সৃষ্টিৰ নিয়ম মানি

বিৰাটৰ সন্ধানত

বিলীনৰ সুৰ এটি গাওঁ।

চাই থাকোঁতেই সন্ধিয়াই উজল ধবলীক মলিন কৰি তুলিলে।
কবিৰ মনত এটি বিবাদৰ ছায়া পৰিল। তেওঁ উপলক্ষি কৰিলে,
তেওঁৰ জীৱনলৈও এদিন এই দৰে সন্ধিয়া নামি আহিব, সেয়ে হাতত
থকা এই আজিতেই তেওঁ সকলো প্ৰেম, সকলো ভালপোৱা প্ৰিয়তমাক
ঢালি দিছে; কোনে জানে ভবিষ্যতত কি হয়?

তৃতীয় খণ্ডত দি এটি জাতীয়তাৰ সাঁচ দেখা পোৱা সেকুৱে
ইণা চৰিত্ৰক বেচি মনোগ্ৰাহী কৰি তুলিছে।

শালৰ পাটত শিপিনী ইণাই

বিয়া নামৰ জাউৰি তুলে।

* * * * *

মাকো মাৰি য়াৰ—খটৰ—খটৰ

ফুল বাচি দেহি ভাগৰি পৰে।

ইণা নৰিয়াত পৰিল। মাকৰ বাহিৰে তাইৰ কোনো নাই;
মাক অতি গৰিব। তাইৰ মূৰ শিতানত বহি কবিয়ে তাইক শুষ্কতা
কৰে। তেওঁ ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা জনায়, যাতে তেওঁ ইণাক সোনকালে
আৰোগ্য কৰে। ইণাৰ বাহিৰে তেওঁ জগতৰ ধন-সোণ, ৰাজ-পদ,
মণি-মুকুটা, একো নুখুজে। ইণাৰ লগত তেওঁৰ গছৰ তলৰ অনাহাৰ
জীৱনো কাম্য। স্মৃতিৰ নিমিত্তে কিন্তু ইণাৰ বিবাদ নাই, কিয়নো তাইৰ
বিশ্বাস মিলন ইহ কাল পৰকালে বন্ধা। তাই পুনৰাই জন্ম
কবিকেই দৰা বৰিব।—

নকৰিবা প্ৰিয় অকণো বেজাৰ

ইমানতে যদি হেৰোৱা মোক,

আক বেলি আহি তোমাক বৰিম

নকৰিবা তুমি অকণো শোক।

প্ৰেমৰ আশীৰ্বাদত ইণা পুনৰ ভাল হ'ল, আকো “দুখনি
প্ৰাণৰ মিলন ক্ষেত্ৰত পূৰ্ণ জীৱনৰ সাধনা” আবস্থ হ'ল।

চতুৰ্থ খণ্ডত কবিয়ে দেখিলে, সমস্ত বিশ্বত মিলনেই হৈছে
এক মাত্ৰ নীতি। Shelley এ কোৱাৰ নিচিনা—

Nothing in the world is single,
All things by a law divine
In one another's being mingle—
Why not I with thine?

আমাৰ অসমীয়া কবিয়েও কৈছে—

অকণীকৈ পখী হালি
ঠোতত মিলাই ঠোত
অবদান যাঁছে চেনেহৰ।

* * *
নিজৰাৰ চৌ বোৰ
ইণাৰ বুকুত লাগি
ভাঙি ভাঙি চৌতেই মিলে।

* * *
ইণাই সাৰটি লয়
নিজৰাৰ পানী ধাব
ৰঙতেই হয় বাঙঢালী,
সোঁতত উপঙি ফুৰা
চুলিটাৰীয়েও যেন
চৌতেই যাৰ খোজে মিলি।

প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য্যৰ লগত ইণাই এটি এবাৰ নোৱাৰা সখক
স্থাপন কৰিলে, প্ৰকৃতিৰ লগত যেন তাইৰ এৰা এৰি নাই। কবিয়ে
“ইণা নিজৰাৰ খেলা” চাই থাকোতেই হঠাৎ ইণা পিছলি পৰি নিজৰাৰ
সোঁতত বহু দূৰলৈ আঁতৰি গৈ কেনিবা অদৃশ্য হ’ল আৰু কবিৰ বিৰাট
সৌন্দৰ্য্যৰ সপোন ভাঙি গ’ল। তেওঁৰ সৌন্দৰ্য্য-ৰাণীৰ অবিহনে কবিৰ

বুকু বাতনাত ফাটি গ’ল, তেওঁ একাৰ দেখিলে, নিজৰাৰ দূৰণিত এটি
বেদনাৰ হাহাঁকাৰৰ বোল উঠিল।

পঞ্চম খণ্ডত প্ৰিয়তমাৰ বিচ্ছেদত কবি নিৰাশাত কান্দি উঠিল,
তেওঁৰ জীৱনৰ আশা পূৰ নহল, কিন্তু তেওঁ প্ৰিয়তমাৰ প্ৰেমকেই
আদৰ্শ কৰি বিশ্ব-প্ৰেমৰ এক সপোন দেখিলে আৰু জগতৰ সকলোৰে
পৰা মৰম বিচাৰি সকলোকে আপোন কৰিবৰ হাবিলাস কৰিলে।

মোৰ অতি মৰমৰ এই খনি ধৰা

জিৰণিৰ নাই যেন ঠাই,

মোৰ অতি মৰমৰ কল্পনা কামনা

ঘূৰি ঘূৰি হুথতে বিনায়।

* * *
ইণাৰ প্ৰেমত জগা হৃদয়ৰ দেৱতাই

অন্তহীন প্ৰণয়ত ৰচিলে সপোন,

মানুহৰ প্ৰাণে প্ৰাণে মৰম বিচাৰি ফুৰোঁ

জগতৰ সকলোৰে বুকুৰ আপোন।

যেতিয়া ৰঙালি বিহুৰ আনন্দৰ কিৰিলিয়ে সোণৰ অসমক মুখৰিত
কৰি তুলিলে তেতিয়া প্ৰিয়তমাৰ স্মৃতিয়ে কবিক বিষন্ন কৰি তুলিলে।—

সেই বেলি বহাগত ইণাক কাষত লই

গাইছিলো বিহুগীত—সাধিছিলো সুৰ,

জেতুকাৰ বোল সনা শোড়ঘী অসম মোৰ

প্ৰণয়ৰ সুৰেৰেই হৈছিল পূৰ।

শেষত কবিয়ে প্ৰিয়তমাৰ মধুৰ স্মৃতিকেই আদৰ্শ কৰি প্ৰেমৰ
সাধনাত লাগি গল, বিশ্ব বাসীৰ আগত তেওঁ সেই আদৰ্শকেই দাঙি
ধৰিলে আৰু সেই প্ৰিয়তমাৰ বিচ্ছেদেই তেওঁক প্ৰকৃত প্ৰেমৰ সত্য
পথ দেখুৱাই দিলে।

মানুহে নোৱাৰে বব নিজকে সামৰি লই
নিজকেই ভালপাই নিজৰ সুখত,
সেই দেখি আজি মই প্ৰেমৰ সাধনা কৰো
ইনাৰ ছবিটি বাখি চকুৰ আগত।

ইয়াতেই আমাৰ পাতনিৰ সামৰণি মাৰিলো। আমি নিজে
পাতনি লিখক বা সমালোচক নহলেও বন্ধুৰ মৰমৰ অৱদান দলিয়াই
পেলাব নোৱাৰি আমাৰ ভাৱ আৰু চিন্তাই যিখিনি ঢুকি পায় সেই
খিনিৰেই এই ছবিৰ লিখিলো, যদি “ইণা” কবিতাৰ কোনোবাই অইন
ৰকম অৰ্থ কৰণ লিখিব খোজে তেনেহলে তেওঁক আমি সম্পূৰ্ণ
স্বাধীনতা দিছো।

কবিৰ কেবা খনিও গল্প, উপন্যাস আৰু কবিতাৰ পুথি
হাতে লিখা অৱস্থাত পৰি আছে। “ইণা”ক বাইজে আদৰ কৰিলে তেওঁ
নিজৰ আৰ্থিক ছবৰহাকো খোল থৈ এই দৰে এখনি এখনি কৈ তেওঁৰ
পুথি বাইজৰ সমুখত দাঙি ধৰিবলৈ উৎসাহ পাব।

শ্ৰীতিলক চন্দ্ৰ দাস।

১২ পুহ,

৪৯২ শকবাব্দ।

ইণা

জেঠৰ জেঠুৱা খব,
আকাশত মেঘ নাই,
বিজুলী নাহাঁহে,
জুই যেন এচেৰেঙা ব'দ
মোৰ পকা ধাননিত ভাহে।

মৃদু মৃদু বই যায়
এছাটি সমীৰ—
মোৰ শ্ৰান্ত দেহ কৰি জুৰ;
ধান কটা ভাগৰৰ
ঘামৰ টোপাল বোৰ
মচি মচি গাওঁ এটি গুণ গুণ সুৰ।

কেতেকী চৰাই হালি
শুইগে শুইগে উৰি
কাৰ যেন সন্ধানত
এৰি দিয়ে আৱেগৰ তান;

হিয়াৰ চুকত মোৰ
কাক যেন পাবলৈ
আকুলতা জাগে পলে পলে
চেনেহতে পমি যায় প্ৰাণ ।

নাজানো নিচিনো মই
কোন সেইজনী প্ৰিয়া,
—মানসত আহে আক বায়,
নিঠুৰ দিঠক আক
পাখানী সংসাৰে
পলে পলে প্ৰাণ কন্দুৱায় ।

ধান মই কাটো অবিবত;
কাটি কাটি ভাল পাওঁ
ভাগবিও কাটি বাওঁ
ভবিষ্যৰ কালে চাওঁ
নব উলাহত ।

দূৰগিত মিলি পৰা
ধাননিৰ সো প্ৰান্তৰত
দৃষ্টি মোৰ মিলে এটি বাৰ;

—ভূই—

নিজক পাহৰি গই—
ব'লাগি চাই থাকোঁ—
মনমোহা দৃশ্য সিটি
কপৰ খেলাৰ ।

এনেতে পিচৰ পৰা
এনে এটি আদৰুৱা সুৰে'
মাতি মোক জনায় মৰম—
ভাগবত শ্ৰান্ত ক্লান্ত দেহ—প্ৰাণ মোৰ
জুৰ হয় এটি পলকতে
শান্তি মই পাওঁ অনুপম ।

তথা লাগি চাই থাকোঁ—
এইজনী ইণা দেখোঁ;
তাই চায় যুহু যুহু হাঁহি,
চাৰি চকু, ছটি প্ৰাণ
যৌবনৰ একেটি টানত
এক হৈ

মৰমত বয় অবগাহি ।
মোৰ দৰে ইণাজনীয়েও
ধান কাটে পথাৰত;

—তিনি—

ছুখনি গোলাপী গাল
ভাগবত বঙা-চিঙা পাবে ;
ঘামৰ চৌপাল বোৰ—
ছুগালেদি বই বই বাবে ।

বোড়শী যুবতী ইনা
মৰতত পৰী—তিলোত্তমা !
দেখিছিলে। আক কত দিন
দেখি কিন্তু মুগ্ধ হোৱা নাই,
আজি এই পলকতে
চকুযুৰি মুগ্ধ হ'ল মোৰ
ইনাৰেই ৰূপ-ৰূপ চাই ।

লাহতী ৰূপহী ইনা
চেনেহত আবেগত হয় ৰাঙঢালী,
মৰমত হৰষত চঞ্চলা, চপলা
হাঁহি হাঁহি চাপে কাষ মোৰ ;

হাতৰ মুঠিৰ পৰা
ধান কটা কাচিখনি
সৰকি মাটিত পৰে ;

—চাৰি—

নীলা চকু যুৰি হয়—
ৰূপত বিভোৰ ।

মই চাওঁ ইনাজনীৰ
পছম কলিটি যেন
নেঘেৰি খোপাটি,

মেঠনি' আঁৰত থকা
বুকুভৰা যৌবনৰ
চোপা কলি ছটি,

তেজে ফুটো ফুটো কৰা
ছুখনি গোলাপী গাল,
চাই চাই ভাল পাওঁ
হেপাহতে চাই বওঁ
নিচেই ওচৰ চাপোঁ
আদৰেৰে মাতি ।

লাজৰ ৰাঙলী আভা
ভাহি উঠে ছুগালত
চকুযুৰি মৰম বিলায়,

বুকুৰ আঁচলখনি
আবেগতে তুলি লৈ
ঘামবোৰ মচি মচি
দৰদ জনায় ।

—পাঁচ—

১৪/৭/৭৪

বুকুৰ বেদনা মোৰ
কোনে জানো জনালে ইণাক—
ছটি প্ৰাণ মিলি যায়
যৌবনৰ এৰুটি ভাবত,
ইমান দিনৰ পিচত
মানসী প্ৰিয়াক মোৰ
আজি যেন— পালোঁ দিঠকত ।

কোমল মাত্ৰেৰে মোক
ইণাই আদৰি কয়—
ধান কাটি ভাগৰিছা তুমি,
ইমান ব'দত পুৰি
পাইছা কিমান দুখ
মুখখন উঠিছেহি ঘামি !

আবেগতে ময়ো কওঁ
দুখেৰে জীৱন ভৰা
দুখতেই কাটি গ'ল দিন,
যায় দিন বাঢ়ি আহে দুখ,
দুৰ্ভগীয়া জীৱনত
কঢ়িয়ালোঁ যাতনাৰ বোজা

মানসত আঁকি লই
ভবিষ্যৰ সুখ ।

ইণাৰ মুখত যেন
আবেগত, পুলকত
ফুটি উঠে কিবা এটি
মধুময় মিলনৰ
নিবেদন শূৰ ;

নোৱাৰোঁ থাকিব মই
নিজক সামৰি লই—

আকুলতা জাগে এটি
টিপতে সাৱটি লব
পৰশণ— ইণাৰ বুকুৰ ।

ইফাল সিফাল চাওঁ
কোনে জানো দেখে বুলি,
শিৰে শিৰে যায় এটি
অভিনৱ শিহৰণ বই ;
জগতৰ চকুৰ আঁৰত
ইণাৰে লুকাই মই
দিব খুঁজো পৰাণত
পৰাণ মিলাই ।

ইমান মধুৰ এই
ক্ষনিকৰ শিহৰণ—

পুলকত ভৰি যায় হিয়া,

ভবিষ্য অতীত ভুলি,

পবনৰ মাধুৰীত

হয় মোৰ পৰাণ বলিয়া ।

মৃদুল সমীৰ আহি

খেলি যায় ইনাৰ বুকুত,

ধাননি পথাৰ কঁপে

উৰি যায় কেতকীৰ

গীতৰ লহৰী;

কপৰ পোহাৰ মেলি

ইনা হয় বাঙালী,

বুকুত সারটি লওঁ

আবেগতে আকোঁৱালি ধৰি ।

নেমাতে ইনাই একো,

এৰি দিয়ে নিজকেই;

অসংযত হৈ দেহি

ঢলি পৰে মোৰেই বুকত,

—আঠ—

নীলাকৈ চকু যুৰি

নিমিলিত কৰি লই

ওঁঠ দুটি মানি দিয়ে

মোৰেই ওঁঠত ।

কোমলে কঠিণে মিলি

ছখনি পৰাণ ভবে

ছটি দেহ এটি হয়

পূৰ্ণ কৰি সৃষ্টিৰ জীৱণ;

নিজানৰ সুৰটিয়ে

ঢালি দিয়ে সূৰাগুৰী,

আমি দুজনৰ আজি

মধুৰ মিলন ।

২

ইণাৰ ভাবেৰে বন্ধা

মৰমৰ বীণ-খনি

চাৰি ফালে ইণাবেই ছবি,

বননিৰ নিজানত

প্ৰতীক্ষাত বহি থাকোঁ

মোৰ প্ৰিয়া ইণাকেই ভাবি।

ভাবত বিভোৰ হওঁ,

ভাবি ভাবি সুখ পাওঁ,

ভুলি যাওঁ জীৱনৰ কথা ;

অভিনৱ অনুবাগে

মচি লই যায় মোৰ

হৃদয়ৰ যত দুখ-বাথা।

যেতিয়া ইণাক ভাবোঁ

ভাবোঁতে সকলো পাওঁ

কাম্য মোৰ আন একো নাই,

অনন্ত সুখৰ সুখী

ইণাৰ প্ৰণয়ী মই

হিয়া ভবা চেনেহ বিলাই।

ইণাটত বহি মই

ইণাক প্ৰতীক্ষা কৰোঁ।

সমুখত প্ৰবাহিত নৈ,

নিজানৰ সুৰটিয়ে

ইণাৰ বাতৰি আনে

মন মোৰ কেনি উৰি যায় !

ইণাৰ পলম হলে

পৰাণ অধীৰ হয়

আহে বুলি পথলৈ চাওঁ,

দৃষ্টিৰ সীমাত মোৰ

সৃষ্টিৰ মাধুৰী ভাহে

চাই চাই ব'লাগি বওঁ।

চকুযুৰিয়েও মোৰ

মাজে মাজে ভুল কৰে—

আনকেই ভাবে ইণা বুলি,

দূৰৰ পৰাই যেন

আকোঁৱালি লব খুজোঁ।

মৰমতে' ছুই হাত মেলি।

—এঘাৰ—

ফুলৰ সুবাস লই
আবেলিৰ মলয়াই
মোক আহি কৰে বিয়াকুল,
ইনাৰ বাতৰি শুধি,
ইফাল সিফাল ঘূৰি,
কোঁচ ভৰি তুলে বন-ফুল ।

বঙাকৈ বেলিটিয়ে
কুঙ্কুম চন্দন সানি
ধবণীক সজায় সুন্দৰ,
মিলনৰ আবেগত
মই হওঁ বিয়াকুল
ভুলে ছখ—জীৱন যুঁজৰ ।

বিশাল জগতে কৰে
সন্ধিয়াৰ আয়োজন
মই গাওঁ প্ৰণয়-সংগীত,
সংসাৰৰ আলোকাল
দূৰতে বিদূৰ কৰি
ভুলি বওঁ প্ৰেমৰ বাগীত ।

—বাৰ—

কাষত কলহ লৈ
ইনা আহে ঘাটলৈ
খোজ পাৰি চেও ধৰি ধৰি,
প্ৰতি খোজে খোজে ফুটে
উৰ্বশীৰ নৃত্য-ভঙ্গী
ইনামোৰ—কপৰ পোহাৰী ।

খোজৰ চেওত কঁপা
বুকুৰ পছম ছটি
মলয়াই দিয়ে উদঙাই,
আবেলিৰ অকণ্ঠেও
চুমাৰ পৰশ সানে
সুন্দৰৰ মাধুৰী বিলাই ।

পানী যুৱলিত নামি
কলহ বুৰাই দিয়ে
তটিনীত উঠে খলকনি,
সিঘাটৰ নাৱৰীয়াই
চাই যায় মুখ হৈ
নিপোটল ইনাৰ মুখনি ।

—ভেৰ—

জীৱনৰ স্মৃতিটিত
অলেখ তব্দ উঠে
খলকত ভাঙি যায় পাৰ,

প্ৰাণৰ দেবতা মোৰ
প্ৰেমৰ বাতৰি লই
পাৰ হয় সৃষ্টিৰ সীমাৰ।

নেদেখাৰ দৰে মই
বনৰ আগলি ছিঙো
প্ৰাণে মোৰ মাতে—ইণা ইণা,
ভেম পাতি বই থাকোঁ
মাতক ইণাই বুলি
মৰমৰ মাত মো-সনাম।

হয় বুলি ভেম পাতা
প্ৰেমীকৰ আদৰা
আলসুৱা প্ৰেমৰেই ৰীতি,
বুকুভৰা প্ৰণয়ৰ
অৱদান লৈ মই
ভাল পাওঁ থাকি ভেম পাতি।

—চৌধ—

কলহ তীবত থৈ
মিচিকি মিচিকি হাঁহি
ইণা আহে কাৰ চাপি মোৰ,
আবৰী ছোৱালী যেন
কাঢ়ি ধুহি নিয়ে দেহি
আঁচলৰ ফুল পাহি বোৰ।

এপাহি ছপাহি ফুল
নেঘেৰি খোপাত আঁৰি
সাজে তাই বনৰ কুৰবী,
ধৰণীৰ বান্ধ ছিঙি
আবেলিৰ মলয়াত
চৌ খেলি যাব খোজে উৰি।

তুলিছোঁ অনেক দিন
বনফুল এইদৰে
আঁচলতে গৈছে শুকাই,
আজি মোৰ ফুল তুলা
ইয়াতে সফল হ'ল
ব্যৰ্থতাক দিছোঁ দলিয়াই।

—পোন্ধৰ—

বনৰ আঁবত বহি
ইনাক কাষত লওঁ
কই যাওঁ মৰমৰ কথা,
ক্ষনিকৰ মায়াতেই
প্ৰণয় মদিৰা পিওঁ
—জীৱনৰ নাই দুখ বাধা।

দৰদী ইগাই সুখে—
কিনো মোৰ অপৰাধ
কৰিছিল। কিয় অভিমান?
মই দেখোঁ তোমাকেই
দিনে ৰাতি ভাবি থাকোঁ
তোমাকেই কৰি থাকোঁ ধ্যান!

তোমাক কাষত পালে
একোকে নালাগে মোক
নিজকেই ভাবো ভাগ্যৱতী
সংসাৰৰ সকলোকে
বিসৰ্জন দিব পাৰোঁ
ভাঙি থৈ সমাজৰ নীতি।

—ৰোল্ল—

—সমাজে তোমাক মাথো
শাসন কৰিব নিতে
মৰিগলে ফিৰিও নাচায়,
সবলৰ হাতে গঢ়া
সমাজ নীতিয়ে প্ৰিয়া
দুৰ্বলৰ হাড়-ছাল খায়।

নালাগে মানিব প্ৰিয়া
জগতৰ আন কাকো
মানি যোৱা শ্ৰীতি প্ৰণয়ক,
উৰ্বশী কিন্নৰী তুমি
থাকা মোৰ ওচৰত
মই হওঁ ৰূপৰ পূজক।

ওৰেও জীৱনজুৰি
যাতনাৰ নাই বাকী
নিতে কৰোঁ কত প্ৰাণ-পণ,
দুখৰ লোতক মাথো
দুগালেদি বই যায়
ভঁৰালতো নাই খুদ-কণ।

—সোতৰ—

বুকুৰ শোণিত ঢালি
হাল বাই মাটি ভাঙে
লখিমীয়ে নকৰে আদৰ,
জনমৰ দুখ মোৰ
বই যায় একে দৰে
পূৰ হয় ভঁৰাল আনৰ।

অতৃপ্তিৰ হুমুনিয়াহ
গুমৰি গুমৰি উঠে
নিৰাশাত বিনায় আশাই,
লক্ষ্যহীন জীৱনৰ
গুৰি ব'ঠাখনি মোৰ
অত দিনে কেৱে ধৰা নাই।

তুমি আহি প্ৰিয়া মোৰ
সিদিনা চাপিলা কাষ
সচিত্ত সপোন পূৰাল।
দুখৰ লোতক মচি
প্ৰাণত মিলালে। প্ৰাণ
তোমাকেহে পালে। সখী ভাল

মই যাওঁ কই কই
মৰমৰ কথা বোৰ
কওঁমানে হেঁপাহ নপলায়,
ভুলি যোৱা কত কথা
ছনাই মনত পৰে
কথাৰেই আদি অন্ত নাই।

চউপাশে উৰি ফুৰা
জীৱনৰ ব্যৰ্থ সুৰে
কাৰো পৰা নেপালে আদৰ,
জগতৰ সকলোৱে
আপোন ভাবতে মগ্ন
সুখ দুখ লুপ্তে আনৰ।

বননিৰ নিজানত
ইণা, মই—ছটি প্ৰাণী—
প্ৰাণে প্ৰাণে দৰদ জনাওঁ,
সৃষ্টিৰ নিয়ম মানি
বিৰাটৰ সন্ধানত
বিলীনৰ সুৰ এটি গাওঁ।

ঘকরা জঞ্জাল থাকে
এনি তেনি পৰি বই
ভুলি যাওঁ দেহৰ ধৰম,
ক্ষনিকৰ পুলকত
জীৱণ উতলি উঠে
মধু প্ৰেম, মধুৰ মৰম।

হৰিণী জনীৰ দৰে
ইণাজনী' চাই থাকে
চকুযুৰি আভুৱা তেনেই,
জগতৰ সবলতা
কোমলতা মধুৰতা
মিলি আছে মোৰ ইণাতেই

বুকুৰ মাজত আনি
সাদৰী ইণাক কওঁ—
পশ্চিমত বেলি মাৰ গ'ল,
সো চোৱা নাৱৰীয়া
ঘাটত চপাই নাও
পুৱালৈ বাট চাই ব'ল।

দেখিছানে সিপাৰত
দূৰৰ পথিক আহি
পাৰ হব আছে বাট চাই,
থাকোতে পোহৰ কণ
লব খোজে দেখি এ
পথ ধৰা ইপাৰৰ ঠাই।

আমিও লাগিব যাব
নিজ নিজ ঘৰলৈ
ইঠাইৰ মায়াকণ এৰি,
যোৱাৰ আগতে প্ৰিয়া
এটি মোক চুমা দিয়া,
পুলকত প্ৰাণ উঠে ভৰি।

কালিলৈ কোনে জানে
কোনজনৰ কি হয়
ভবিষ্যৰ আশা কৰা মিছা,
আজি এই ক্ষনিকত
ছজনৰ মিলনৰ
আবেগৰ কথাখিনি সঁচা।

শালৰ পাটত শিপিনী ইগাই
 বিয়া নামৰ জাউৰি তুলে,
 সুৰৰ মাধুৰী উৰি উৰি যায়
 জগতে যেন নিজকেই ভুলে
 মাকো মাৰি যায়—খটৰ খটৰ
 ফুল বাছি দেহি ভাগৰি পৰে,
 আকাশে বতাহে প্ৰতিধ্বনি উঠি
 মোৰ মনপ্ৰাণ টিপতে হৰে
 আজি চাৰি দিনে শুনা নাই মই
 ইগাৰ গীতৰ সুৰটি লনি,
 মাকোটিও দেখোন নিমাত হৈছে
 দিয়া নাই মোক মদিৰা আনি !
 ঘাটৰ বাটত নেদেখোঁ ইগাক
 চাই চাই মোৰ আমনি লাগে,
 চকু যুৰিকেও ভুল ভাবি লওঁ
 বেজাৰত মোৰ হৃদয় ভাগে ।
 জনম ছখিনী ইগাৰ মাক
 সংসাৰত মাথো ইগাই সাৰ,

পতি পুত্ৰ ধন নাই একোটিয়েই
 জীৱনেই যেন দুখৰ ভাৰ ।
 আঁঠলি বাঁঠলি চুলিটাৰি দেখোঁ
 মুখখনি দেহি বিষাদে ভৰা,
 চল চল কৰে চকুযুৰি কিয়
 বাগৰি পৰিছে লোতক ধাৰা !
 হাতৰ মুঠিত দৰব আনিছে
 মুখত দেহিএ নোলায় কথা,
 বুকুৰ কলিজা ফাটি যায় যেন
 হিয়া ভেদি উঠে দাক্ষণ ব্যথা ।
 —ইগাৰ নিশ্চয় কিবা আহুকাল
 আকনো থাকিব পাৰোনে বই ?—
 বুক ভৰা ব্যথা বুকুতে সামৰি
 ইগাৰ কাষত বহিলোঁ গই ।
 বিছনাত পৰি কাতৰ ইগাই
 জ্বৰৰ কোবত কেকাই আছে,
 ছখিনী আইয়ে শাকৰ ভৰণ
 মূৰ কপালত বুলাই দিছে ।
 ইগাৰ মূৰৰ ওচৰত বহি
 ভৰণৰ পটী তিয়াই দিওঁ,

বুকু ভাঙি যায় দাকণ ব্যথাই
 বিভূৰ চৰণ ধিয়াই বওঁ ।
 —ভাল কৰা প্ৰভু দুখিনী ইণাক
 দিয়া দিয়া প্ৰভু জীৱন দান,
 ইহ জনমত খুজা নাই একো
 নেলাগে তোমাৰ বিভূতি আন ।
 ইণাক বুকুত সাৱটি সামৰি
 গছৰ তলত লখোনে বম,
 ছবৰি বনত নিঢালে বাগৰি
 ইণাৰ বুকুৰ উমান লম ।
 সকলক দুটি চকুৰ চাৱনি
 মোৰ ছচকুত মিলাই লই—
 ব্যথাৰে কাতৰ ককণ সুবেৰে
 প্ৰাণৰ কথাটি ইণাই কয়—
 নকৰিবা প্ৰিয় অকনো বেজাৰ
 ইমানতে' যদি হেৰোৱা মোক,
 আৰু বেলি আহি তোমাক বৰিম
 নকৰিবা তুমি অকনো শোক ।
 হিয়া ভেদি যোৱা ছমুনিয়াহ এৰি
 ইণাৰ হাতখন বুকুত লওঁ,

—চৌৱিচ—

ককণ দুখাৰি চকুলো মচি
 দুখিনী প্ৰিয়াক বুজাই কওঁ—
 বনৰ লগত যুঁজ কৰি মই
 তোমাক ইণা জীয়াই ৰাখিম,
 দুখনি প্ৰাণৰ মিলন ক্ষেত্ৰত
 পূৰ্ণ জীৱনৰ সাধনা সাধিম ।

* * *

আশেষ যত্নত ভাল হল' ইণা
 বুকুৰ যাতনা জুৰাল মোৰ,
 জনম দুখনী ইণাৰ জননী
 মলচিলে ধাৰা—চকুৰ লোৰ ।

নৈৰ ঘাটত বনৰ আঁৰত
 ইণা আৰু মই—দুটিয়ে এটি,
 সৰলা প্ৰকৃতি জনায় মৰম
 আমি দুজনক সাদৰে মাতি ।

—পাঁচিচ—

A-84/98

পৰ্বতৰ নিজৰাই
বুকুৰ আবেগ লই

কুলু কুলু শব্দে গাই যায়,
শিলত ঠেকেচা খাই
খলকনি তুলি তুলি
ভৈয়ামৰ লগৰী দিয়াই ।

পৰ্বতৰ নামনিত
সুন্দৰ ইখনি ঠাই
চাৰি ফালে ফুল শাৰি শাৰি,
গছ-লতা ডাল-পাত
কঁপে মৃদু মলয়াত
ভোমোৰাই গায় উৰি ঘূৰি ।

শব্দৰ আকাশত
আবেলিৰ বেলিটিয়ে
কুহুমৰ বোল দিয়ে সানি,
বিদায়ৰ আবেগত
চেনেহ বিলাই যায়
নিজৰাৰ পানীধাৰ চুমি ।

অকণিকৈ পখীহালি
ঠোতত মিলাই ঠোত
অৱদান যাচে চেনেহৰ,
এনি তেনি পৰি আছে
তলসৰা ফুল-পাহি
উকুৰাই সৌৰভ বুকৰ ।

এহাল পোৱালী লৈ
হৰিণী জনীয়ে আহি—
লাহে লাহে পানীত নামিল,
মৰমৰ পৰশত
পৰ্বত জীয়াৰী জুৰি
ঢৌ তুলি ঢৌতে' মিলিল ।

হিয়াত উতলা মোৰ
ইনাৰ প্ৰণয় প্ৰীতি
নিজৰাৰ তালে তালে বয়,
ইনাজনী আহে বুলি
ভাবি ভাবি হওঁ মই
তাপসৰ সমাধিত লয় ।

—সাতাইশ—

দূৰতে ইগাক দেখি

গছৰ আঁৰত গৈ

জুমি চাওঁ—নিমাত নিতাল,

মেখলা সলাই থৈ

ইগাই পানীত নামে

চাই লয় ইফাল সিকাল ।

নিজৰাৰ ঢোবোৰ

ইগাৰ বুকুত লাগি

ভাঙি ভাঙি ঢোতেই মিলে,

তেজাল সোঁতৰ কোৰ

বুকু পাতি ধৰি লই

আৱেগেৰে ছুই হাত মেলে ।

ইগাৰ বুকুত উঠে

প্ৰণয়ৰ খলকনি

নিজৰাত আৱেগৰ ঢৌ

সৃষ্টিৰ সৌন্দৰ্য্য সনা

এই মধু মিলনত

ঝৰে নব জীৱনৰ মো ।

—আঠাইশ—

ইগাই সাৱটি লয়

নিজৰাৰ পানীৰাৰ

বঙতেই হয় বাঙঢালী,

সোঁতত উপঙি ফুৰা

চুলিটাৰীয়েও যেন

ঢোতেই যাব খোজে মিলি ।

আদৰ্শ ও বাস্তৱ

অপূৰ্ব মিলন দেখি

চকুযুৰি মুগ্ধ হয় মোৰ

ৰ' লাগি চাই থাকোঁ

ইগা নিজৰাৰ খেলা

—দিঠকত সপোন বিভোৰ ।

কামনাৰ সীমা থেলি

অন্তৰ দেবতা মোৰ

মিলি যায় সৃষ্টিৰ প্ৰেমত,

ইগাৰ প্ৰণয় ভৰা

জীৱনৰ চাৰি ফালে

ফুল বৃষ্টি হয় অবিৰত ।

—উনত্ৰিশ—

মাতোনে নামাতো কৈ
 আগ বাঢ়ো লাহে লাহে
 পুনুবাৰ যাওঁ পিচুৱাই,
 ভাঙিব নোৱাৰোঁ খেলা
 ইণা আৰু নিজবাৰ
 —চাই চাই তৃপ্তি নপলায়।

এনেতে ইণাই মোৰ
 হঠাৎ পিছলি গ'ল
 নিজবাৰ সোঁতৰ কোৱত,
 নিমিষতে চকু মোৰ
 কিয় জানো অন্ধ হ'ল
 ইণাজনী বহু আঁতৰত।

লৰি আহি চাপোঁ কাম
 কলকণ্ঠী নিজবাৰ
 ইণা নাই—আছে পানীধাৰ,
 শিলৰ বুকুত আছে
 ফুলাম মেখলাখনি
 দূৰণিত উঠে হাঁহাকাৰ।

—ত্ৰিশ—

পৰ্বতৰ নিজবাই
 ইণাক উটাই নিলে
 হৃদয়ত বহি গ'ল স্মৃতি,
 চিঞৰি বিনাওঁ মই
 কেনি গলা ইণা মোৰ
 যাতনাত বুকু যায় ফাটি।

—একত্ৰিশ—

হিয়াই বিচাৰে যাক হিয়াৰ মাজত
বিধি তাক কাটি লৈ যায়,
অনন্ত আৰেগ ভবা কল্পনা সুখৰ
আজি আহে, কালিলৈ নাই।

কালি যাক স্মুৱাই বুকুৰ মাজত
সানিছিলে। পৰশ চুমাৰ,
আজি সেই ইণাজনী আঁতৰি পৰিল
থাকি গ'ল দাহ নিবাশাৰ।

ইণাজনী গুচি গ'ল কন্দুৱাই মোক
কেৱে আক নকৰে আদৰ,
শুনা নাই এবাৰিও মৰমৰ বানী
নুপুৰিল আশা জীৱনৰ।

মোৰ অতি মৰমৰ এইখনি ধৰা—
জিৱণিৰ নাই যেন ঠাই,
মোৰ অতি মৰমৰ কল্পনা, কামনা
ঘূৰি ঘূৰি ছুথতে বিনায়।

উষাৰ বাঙলী বঙে মোৰ ধাননিত
এতিয়াও বোল সানি যায়,
দূৰৰ মলয়া আহি আকুলি বিকুলি
চাৰি ফালে মৰম বিলায়।

ইণাৰ চেনেহে' ভবা হিয়াখনি মোৰ
উৰি গই, পুত্ৰ নিকিৰিল
ওচৰতো নাই মোৰ আন কোনো জন
আলোৰোৰ এনেই ফুটিল।

স্মৃতিৰ মায়াই মোক কন্দুৱাই যায়
ছচকুত বয় অশ্রুধাৰ,
আৰেগতে বুকুলৈ টানি কেৱে মোক
নাই দিয়া—মাতকে এষাৰ।

ধাননিৰ নিজানত কোনে যেন কই যায়
দূৰণিৰ প্ৰিয়া মোৰ ইণাৰ বাতৰি,
আকাশৰ বেলিটিক কওঁ মোৰ মৰ্ম কথা
সিয়ে যেন একমাত্ৰ ছুখৰ লগৰী।

ইণাৰ প্ৰেমত জগা হৃদয়ৰ দেৱতাই
অন্তহীন প্ৰণয়ত ৰচিলে সাপোন,

মানুহৰ প্ৰাণে প্ৰাণে মৰম বিচাৰি ফুৰে।

জগতৰ সকলোৱে বুকুৰ আপোন।

সেইবুলি ব'হাগত ইণাক কাষত লই

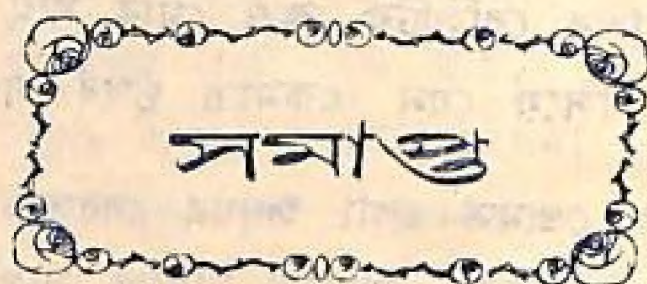
গাইছিলে। বিহুগীত—সাধিছিলো সুৰ,
জেতুকাৰ বোলসনা শোড়ৰী অসম মোৰ
প্ৰণয়ৰ সুৰেবেই হৈছিল পূৰ।

ইণাৰ লগতে গ'ল সুৰবোৰো উটি ভাহি—

এইবেলি বহাগত কান্দি উঠে প্ৰাণ,
ইণাই বিহৰি যোৱা মোৰ হিয়া ফুলনিত
ভোমোৰাই গাই যায় বিবহৰ গান ॥

মানুহে নোৱাৰে বৰ নিজক সামৰি লই

নিজকেই ভাল পাই নিজৰ মুখত,
সেই দেখি আজি মই প্ৰেমৰ সাধনা কৰে।
ইণাৰ ছবিটি ৰাখি চকুৰ আগত।

শ্রীসদানন্দ দাসৰ—

দৈন্যতাৰ দান :— ১৮০ অনা ।
(উপন্যাস)

ইনা :— ২০ অনা ।
(কবিতা)

পোৱাৰ ঠিকানা—

লিখক—

দক্ষীগহাটী ।

বৰপেটা ।

—গুৱাহাটী হিন্দুস্থান প্রেছত—

শ্রীকাহেশ্বৰ নাথৰ দ্বাৰা ছপা কৰা হ'ল ।
